

Ontwikkeling van leren

De opdracht

Inleiding

In de derde kernpraktijk bouwen we voort op de kennis en vaardigheden die je hebt opgedaan in het eerste jaar van onze opleiding. Na bij de eerste twee kernpraktijken gericht te zijn geweest op de rol van de leerkracht bij het kennismaken met onderwijsmodellen en de keuze van de leerstof, richten we de aandacht in het derde semester nadrukkelijker op het leren van de leerling. In deze kernpraktijk ga je onderwijs ontwerpen, uitvoeren en evalueren, waarbij naast de doelen van de leerstof tegelijkertijd aandacht is voor verschillende manieren om het leren van de leerlingen te ondersteunen en te ontwikkelen. Je kunt als leraar de leerlingen op verschillende manieren helpen bij het leren:

- door goede **voorwaarden** te scheppen om leren mogelijk te maken;
- door bewust **leerstrategieën** in te zetten zodat leerlingen de leerstof op verschillende manieren kunnen verwerken;
- door leerlingen te helpen **betera leerders** te worden.

Voor de ondersteuning en de ontwikkeling van het leren van leerlingen kun je zowel meer leerkrachtgestuurde als meer leerlinggerichte onderwijsmodellen inzetten.

Doelen van de kernpraktijk

Aan het einde van het semester:

- heb je doelbewust geoefend met vaardigheden en technieken m.b.t. het lesgeven vanuit eigen leerdoelen en passend bij de situatie in de basisschool;
- kun je voor verschillende vak- en vormingsgebieden van de basisschool onderwijs ontwerpen, uitvoeren en evalueren, waarbij naast de leerinhoud het leren van de leerlingen wordt ondersteund en ontwikkeld.
- kun je onder begeleiding van de schoolopleider/mentor de onderwijsontwerpen

zodanig aanpassen, dat ze aansluiten bij de mogelijkheden van de kinderen, van jezelf en de context van de opleidingsschool (zie de vier scenario's in Figuur 1);

- kun je de leeropbrengsten van je gegeven onderwijs verzamelen, analyseren en op basis daarvan je onderwijs bijstellen;
- kun je m.b.t. het uitgevoerde onderwijs aangeven wat er goed en minder goed ging en wat vervolgstappen zijn in je ontwikkeling;
- kun je een eerste beargumenteerde positie innemen m.b.t. het spanningsveld *leren als middel* en *leren als doel*.

De opdracht

Het derde semester bestaat uit 19 onderwijsweken en beslaat de eerste helft van het tweede jaar. Het semester is verdeeld over periode 1 (9 weken) en periode 2 (10 weken). De opdracht die bij deze kernpraktijk hoort is verdeeld over deze twee periodes:

- In *periode 1* ontwerp je voor deze kernpraktijk drie onderwijsactiviteiten waarbij je leerlingen ondersteunt bij het leren door bewust verschillende **leerstrategieën** in te zetten (zie voorbeelden in bijlage 1). Je maakt gevarieerde keuzes in meer leerkrachtgestuurde en meer leerlinggerichte onderwijsmodellen. Je voert deze lessen uit in de stage en je evalueert deze lessen.
- In *periode 2* ontwerp je voor deze kernpraktijk drie onderwijsactiviteiten waarbij je leerlingen ondersteunt bij het leren door tegelijkertijd met de leerinhoud ook bewust **vaardigheden in het leren zelf** te oefenen (zie voorbeelden in bijlage 2). Je maakt gevarieerde keuzes in meer leerkrachtgestuurde en meer leerlinggerichte onderwijsmodellen. Je voert deze lessen uit in je stage en je evalueert deze lessen.
- In je onderwijs houd je rekening met met belangrijke voorwaarden voor het leren van leerlingen door een veilig en uitdagend pedagogisch klimaat te scheppen en tegemoet te komen aan psychologische basisbehoeften van leerlingen aan relatie, competentie en autonomie.
- Bij de ontwerpen laat je door middel van een verantwoording zien welke keuzes je hebt gemaakt. Je maakt daarbij gebruik

van betrouwbare en relevante bronnen.

- Je schrijft een reflectie over het werken aan de kernpraktijken, je leerervaringen en een eerste positie met betrekking tot het spanningsveld: *leren als middel* en *leren als doel*.

Bij het onderwijs dat je ontwerpt gaat het nadrukkelijk **niet** om aparte lessen in studievaardigheden. Bij het werken aan deze kernpraktijk is het belangrijk dat je de ondersteuning en ontwikkeling van het leren verbindt aan een bestaande leerinhoud die al op het onderwijsprogramma staat (een rekenles, een taalles, een geschiedenisles, een spelles, een muziekles, een les bewegingsonderwijs, etc.). De ontwikkeling en ondersteuning van het leren is een toevoeging en verrijking van zo'n les.

Activiteiten

Bij het werken aan de kernpraktijk voer je gedurende het semester verschillende activiteiten uit op de pabo en in

de stage. Iedere week heb je in de stage een dagdeel de tijd om aan de kernpraktijk te werken. Daarnaast is er op de pabo (bijna) iedere week een bijeenkomst waar het werken aan de kernpraktijk op het programma staat samen met PPO (*Persoonlijke en Professionele Ontwikkeling*).

Periode 1 – Activiteiten:

1. Onderzoek

Je doet onderzoek in je groep naar de een van de volgende gebieden die betrekking hebben op de meer voorwaardelijke zaken van het leren: *pedagogische relatie*, *leerconcepties en motivaties* of *coöperatief leren*.

2. Onderwijs ontwerpen, uitvoeren en evalueren

Ontwerpen: Je ontwerpt drie onderwijsactiviteiten waarbij je leerlingen ondersteunt bij het leren door bewust verschillende leerstrategieën in te zetten. Je maakt gevarieerde keuzes in leerkrachtgestuurde en leerlinggerichte onderwijsmodellen. De

ontwerpen passen bij de eigen beginsituatie en de situatie in de basisschool (zie Figuur 1 scenario's).

Uitvoeren: Je voert de drie ontworpen onderwijsactiviteiten uit in de stage en laat deze van feedback voorzien door de mentor of opleider.

Evalueren: Je kijkt het werk na van de leerlingen bij de gegeven onderwijsactiviteiten en stelt vast in hoeverre het doel van je les is bereikt.

Reflecteren: Je reflecteert op de uitvoering van de lessen met je begeleiders en medestudenten. Je maakt gebruik van verschillende reflectiemodellen (gespreksmodel, TVP, snelle reflectie).

3. Doelbewust oefenen

Doelbewust oefenen: Je filmt de vaardigheid of techniek die je doelbewust hebt geoefend bij onderdeel 2.

Feedback en reflectie: Je ontvangt feedback van je mentor, opleider of medestudent en reflecteert over je ontwikkeling.

Periode 2 – Activiteiten:

1. Persoonlijke en professionele ontwikkeling (PPO)

Je werkt zelfstandig of samen met medestudenten aan je ontwikkeling met betrekking tot burgerschap en/of burgerschaps-onderwijs

2. Onderwijs ontwerpen, uitvoeren en evalueren

Ontwerpen: Je ontwerpt drie onderwijsactiviteiten waarbij je leerlingen ondersteunt bij het leren door tegelijkertijd met de leerinhoud ook bewust vaardigheden in het leren zelf te oefenen. Je maakt gevarieerde keuzes in leerkrachtgestuurde en leerlinggerichte onderwijsmodellen. De ontwerpen passen bij de eigen beginsituatie en de situatie in de basisschool (zie de vier scenario's in Figuur 1).

Uitvoeren: Je voert de drie ontworpen onderwijsactiviteiten uit in de stage en laat deze van feedback voorzien door de mentor of opleider.

Evalueren: Je kijkt het werk na van de leerlingen bij de gegeven onderwijsacti-

Scenario 1	Scenario 2	Scenario 3	Scenario 4
Je voert de kernpraktijk uit met een kleine groep leerlingen in of buiten de groep waarbij de leerstof en/of de organisatie van de les relatief eenvoudig is.	Je voert de kernpraktijk uit met een kleine groep leerlingen in of buiten de groep waarbij de leerstof en/of de organisatie van de les relatief complex is.	Je voert de kernpraktijk uit met de gehele klas waarbij de leerstof en/of de organisatie van de les relatief eenvoudig is.	Je voert de kernpraktijk uit met de gehele klas waarbij de leerstof en/of de organisatie relatief complex is.

Figuur 1: Vier scenario's voor het werken aan de kernpraktijk

viteiten en stelt vast in hoeverre het doel van je les is bereikt.

Reflecteren: Je reflecteert op de uitvoering van de lessen met je begeleiders en medestudenten. Je maakt gebruik van verschillende reflectiemodellen (gespreksmodel, TVP, snelle reflectie).

3. Doelbewust oefenen

Doelbewust oefenen: Je filmt de vaardigheid of techniek die je doelbewust hebt geoefend bij onderdeel 2.

Feedback en reflectie: Je ontvangt feedback van je mentor, opleider of medestudent en reflecteert over je ontwikkeling.

Evaluatie

Kernpraktijk reflectiegesprek

Aan het einde van periode 1 en aan het einde van periode 2 ga je in gesprek met je mentor en/of opleider over het werken aan de kernpraktijk. Je maakt in dat gesprek zichtbaar aan welke doelen je hebt gewerkt, welke activiteiten je hebt uitgevoerd en wat je leerervaringen zijn. In dit reflectiegesprek formuleer je met elkaar ontwikkelpunten en nieuwe doelen.

Portfolio

Voor je portfolio van KP en PPO kies je aan het einde van het semester de meest geslaagde les waarbij het leren ondersteund wordt door het aanbieden van leerstrategieën (periode 1) en de meest geslaagde les waarbij het leren van leerlingen ontwikkeld wordt door middel van het oefenen van leervaardigheden: leren als doel (periode 2). Daarnaast voeg je in het portfolio je meest leerzame film van de doelbewuste oefening toe. Ten slotte schrijf je een reflectie over het werken aan de kernpraktijk, je leerervaringen en een eerste positie met betrekking tot het spanningsveld leren als middel en leren als doel.

Vier scenario's

Om tegemoet te komen aan die verschillende contexten in de opleidingsscholen en aan leervragen en uitdagingen voor jou als aankomende leerkracht is het werken aan de kernpraktijk beschreven in vier verschillende scenario's (Figuur 1). In samenspraak met je mentor, schoolopleider, instituutopleider of KP- en PPO-studiecoach maak je een verantwoorde keuze voor een van deze scenario's die recht doet aan je

persoonlijke en professionele ontwikkeling en de mogelijkheden van de school en de groep. (In dit derde semester zal scenario 1 alleen in uitzonderlijke gevallen gekozen kunnen worden).

Organisatie

Gedurende het semester ben je twee dagen in de week op de stageschool. Iedere week heb je in de stage een dagdeel de tijd om aan de kernpraktijk te werken in en buiten de groep

door:

- het uitvoeren van de verschillende activiteiten;
- de lessen voor de kernpraktijk te ontwerpen, uit te voeren en te evalueren;
- met medestudenten en begeleiders te reflecteren over de kernpraktijk.

Op de pabo vindt de begeleiding van het werken aan de kernpraktijk plaats bij KP en PPO. In de bijeenkomsten van KP en PPO krijg je feedback op uitgewerkte activiteiten en reflecteer je over het werken aan de kernpraktijk. Daarnaast zijn er werkcolleges vanuit *Ondersteuning KP en PPO* waarbij de doelen en activiteiten van de kernpraktijk nader worden toegelicht en verdiept en krijg je voorbeeldlessen vanuit de verschillende vak- en vormingsgebieden op de pabo.

Bronnen

Belangrijke informatie die je nodig hebt om te werken aan deze kernpraktijk kun je vinden in de volgende artikelen:

- *Kernpraktijk 3 Ontwikkeling van leren: inleiding.*
- *Directe instructie. Lesmodel: toelichting en instructie.*
- *Leerlinggericht onderwijs. Lesmodel: toelichting en instructie.*

Je kunt deze artikelen raadplegen in de leeromgeving van Brightspace die bij deze kernpraktijk hoort. In die digitale leeromgeving vind je ook verschillende materialen als onderwijsmodellen en kijkwijzers die je nodig hebt voor het succesvol werken aan deze kernpraktijk.

Bijlage 1: Leren als middel

Hoe kun je leerlingen helpen hij het leren van leerinhouden?

Door leerlingen tegelijk met de leerstof verschillende leerstrategieën aan te bieden als *herhalen, organiseren, elaboreren en verbeelden*.

Kenmerken

- Leren staat in dienst van het verwerven van inhoudelijke kennis en vaardigheden.
- Leren is verbonden aan een specifieke leerinhoud (contextualiseren).
- Het gebruik van leerstrategieën is meer impliciet. Je hoeft het gebruik van leerstrategieën niet bewust te bespreken met leerlingen.

<p>Herhalen: Kun je activiteiten bedenken waardoor de leerlingen de leerstof eigen maken door deze te repeteren en in te slijpen?</p>	<p>Organiseren: Kun je activiteiten bedenken waardoor de leerlingen de leerstof gaan ordenen/structureren?</p>
<p><i>Voorbeelden:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> • De leerlingen automatiseren de tafels van vermenigvuldiging door deze te oefenen met een applicatie op de tablet. • De leerlingen herhalen de dagen van de week door middel van versjes en liedjes. • De leerlingen oefenen de opslag voor volleybal net zo lang totdat deze is ingeslepen. • De leerlingen repeteren de hoofdsteden van Europa net zo lang totdat deze parate kennis is geworden. • De leerlingen leren het lied door het zingen regelmatig te oefenen met tussendoor rustperiodes (gespreide herhaling).	<p><i>Voorbeelden:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> • Bij het lezen van een tekst over vulkanisme selecteren de leerlingen hoofd- en bijzaken. • De leerlingen ordenen vogels in bestaande categorieën m.b.t. de plaats waar ze de winter doorbrengen (trekvoegels, standvoegels, deeltrekkers). • De leerlingen leggen de verzamelde stenen van klein naar groot. • De leerlingen leren te werken met een positieschema voor getallen. • De leerlingen geven door middel van symbolen aan wat oorzaken en gevolgen zijn bij een les over de 80-jarige oorlog.
<p>Elaboreren: Kun je activiteiten bedenken waardoor de leerlingen de leerstof gaan verbinden aan persoonlijke kennis en ervaringen en de leerstof als betekenisvol gaan ervaren?</p>	<p>Verbeelden: Kun je activiteiten bedenken waardoor de leerlingen de leerstof op een creatieve manier gaan verwerken?</p>
<p><i>Voorbeelden:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> • De leerlingen zoeken in de klas naar voorbeelden van tegenstellingen (groot-klein, zwart-wit, dun-dik, etc.) • De leerlingen ervaren de verschillende smaken zoet, zuur, zout, bitter en umami door deze te proeven. • De leerlingen bedenken zelf zoveel mogelijk woorden met au en ou. • De leerlingen schrijven op wat zij hebben gegeten op een dag, daarna onderzoeken zij in tweetallen waar dit eten vandaan komt.	<p><i>Voorbeelden:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> • De leerlingen spelen het verhaal van Hugo de Groot en de ontsnapping in de boekenkast uit voor de klas. • De leerlingen schrijven een verhaal over wat er zou gebeuren als de haven van Rotterdam twee weken dicht gaat door corona. • De leerlingen bedenken zelf een verhaal-tjessom bij een kale som. • De leerlingen tekenen hoe het leven van jagers en verzamelaars eruit heeft gezien. • De leerlingen bouwen met blokken de dierentuin na aan de hand van een plattegrond.

Bijlage 2: Leren als doel

Hoe kun je leerlingen helpen om betere leerders te worden?

Door tegelijkertijd met het aanbieden van de leerstof verschillende aspecten van leren (*emotioneel, cognitief, sociaal en metacognitief*) doelbewust en expliciet met de leerlingen te oefenen.

Kenmerken

- De leerlingen krijgen instructie in het leren zelf, oefenen vaardigheden in het leren en praten met elkaar en de leerkracht over leren (bewust en expliciet).
- Bij deze opdracht van de kernpraktijk wordt *leren als doel* verbonden aan een leerinhoud; het is een toevoeging aan een les die al op het lesprogramma staat. Het is geen aparte les in studievaardigheden.

Emotie: Kun je activiteiten bedenken waardoor de leerlingen sterker worden m.b.t. emotionele aspecten van leren?	Denken: Kun je activiteiten bedenken waardoor de leerlingen sterker worden m.b.t. cognitieve aspecten van leren?
<i>Voorbeelden:</i> <ul style="list-style-type: none"> • De leerlingen ervaren welke emoties er op kunnen komen als je een opdracht, opgave of som moet maken die net iets te moeilijk voor je is en hoe je met die emoties om kan gaan. • De leerlingen krijgen de mogelijkheid om te kiezen uit verschillende activiteiten waarbij ze plezier beleven aan het leren en opgaan in het leren (Flow). • De leerlingen leren verschillende manieren hoe je jezelf kunt motiveren voor leertaken waar je op het eerste gezicht niet zoveel zin in hebt. • De leerlingen maken met elkaar een lijstje wat je kunt doen als je vastloopt bij het zelfstandig werken. • De leerlingen oefenen technieken om tijdens het leren om te gaan met afleiding.	<i>Voorbeelden:</i> <ul style="list-style-type: none"> • De leerlingen leren tijdens de aardrijkskundeles verschillende geheugentechnieken om informatie beter te onthouden. • De leerlingen leren tijdens de les beeldende vorming het belang van nieuwsgierigheid bij leren, welke soorten vragen je kunt stellen en wat rijke vragen zijn. • De leerlingen maken samen met de leerkracht een mindmap over het prentenboek dat voorgelezen is. • De leerlingen leren bij natuuronderwijs hoe je op een goede manier informatie kunt vinden op internet. • De leerlingen leren bij leesonderwijs bewust relaties te leggen tussen de tekst en wat ze al weten over het onderwerp en leren waarom dat belangrijk is bij leren.
Relatie: Kun je activiteiten bedenken waardoor de leerlingen sterker worden m.b.t. sociale aspecten van leren?	Reflectie: Kun je activiteiten bedenken waardoor de leerlingen sterker worden m.b.t. metacognitieve aspecten van leren?
<i>Voorbeelden:</i> <ul style="list-style-type: none"> • De leerlingen ervaren tijdens de les bewegingsonderwijs wat de kracht is van imitatieleren (voordoen en nadoen) bij het leren van een beweging. • De leerlingen leren bij zaakvakkenonderwijs tegelijkertijd verschillende coöperatieve werkvormen. • De leerlingen leren bij de rekenles hoe je zelfstandig een leertaak aan kunt pakken. • De leerlingen oefenen tijdens het kringgesprek manieren waarop je kunt laten zien dat je goed geluisterd hebt naar elkaar. • De leerlingen oefenen bij het lezen van een tekst tegelijkertijd hoe je je kunt verplaatsen in de standpunten van een ander.	<i>Voorbeelden:</i> <ul style="list-style-type: none"> • De leerlingen geven en ontvangen feedback op zelfgeschreven teksten bij taalonderwijs. • De leerlingen denken na over persoonlijke doelen waar ze in de komende maanden aan willen werken bij bewegingsonderwijs. • De leerlingen bespreken met elkaar en met de leerkracht wat leren is, wat het belang is van leren en hoe je beter kunt worden in leren bij een tekst over de werking van de hersenen. • De leerlingen bespreken aan het einde van een muzieklus wat ze hebben geleerd, wat ze moeilijk vonden en wat ze een volgende keer willen gaan leren.